

Herstructurering Maarweg te Uithuizen (gemeente Eemsmond)

Een archeologisch bureauonderzoek

Libau

Hoge der A 5

9712 AC Groningen

Opdrachtgever: gemeente Eemsmond

Libau-rapport: 18.81076

Datum: 15-05-2018

Administratieve gegevens

provincie:	Groningen
gemeente:	Eemsmond
plaats:	Uithuizen
toponiem:	Maarweg
centrumcoördinaten (RD):	240.033/603.110
opdrachtgever:	gemeente Eemsmond
bevoegde overheid:	gemeente Eemsmond
uitvoerder:	Libau Hoge der A 5 9712 AC Groningen (050) 312 65 45 archeologie@libau.nl
auteur:	██████████
kwaliteitscontrole:	██████████
landelijk registratienummer:	4607534100 (onderzoeksmeldingsnummer Archis3)
Libau-rapport:	18.81076
beheer en plaats documentatie:	Libau (Groningen), Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (Amersfoort) en DANS
afbeelding voorblad:	Uithuizen en omgeving rond 1900

Aanleiding

In opdracht van de gemeente Eemsmond, vertegenwoordigd door [REDACTED] is een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor een locatie aan de Maarweg in Uithuizen (zie figuur 1). Aanleiding voor dit onderzoek is het voornemen tot herstructurering van deze locatie. Inmiddels zijn 44 huurwoningen gesloopt en binnenkort zal de naastgelegen basisschool eveneens worden afgebroken. De nieuwbouw zal bestaan uit 22 grondgebonden woningen en acht starterswoningen. Het oppervlak van de nieuwbouw is kleiner dan het aanvankelijk bebouwde oppervlak. Voor de resterende ruimte is een parkachtige inrichting beoogd. Om de werkzaamheden te kunnen uitvoeren wordt het bestemmingsplan gewijzigd.

Op de archeologische verwachtingskaart en beleidsadvieskaart van de gemeente Eemsmond komt binnen het plangebied de aanduiding wiepde voor. Een klein deel (voornamelijk langs de rand) heeft de aanduidingen historische kernen & bebouwing en hoge verwachting. In het grootste deel van het plangebied is echter een lage verwachting aan de orde. In het bestemmingsplan zijn de aanduidingen, met uitzondering van de lage verwachting, vertaald in een dubbelbestemming Waarde – Archeologie. Dit betekent dat de gronden, behalve voor de andere daar voorkomende bestemming(en), mede bestemd zijn voor het behoud van archeologische waarden. Hierbij geldt voor wiepden (Waarde – Archeologie 2) een onderzoeksverplichting naar archeologische waarden bij ingrepen groter dan 15 m². Voor historische kernen en bebouwing (Waarde – Archeologie 3) is dat 100 m² en voor hoge verwachting (Waarde – Archeologie 4) is dat 200 m².

Figuur 1: Topografische kaart van Uithuizen en nabije omgeving. In de inzet is een recente luchtfoto van het plangebied opgenomen (PDOK). Op beide kaarten is de ligging van het plangebied aangegeven met een rode omlijning.

Landschappelijke en aardkundige informatie

Uithuizen ligt in het voormalige kwelderlandschap van het Hoogeland. Het Hoogeland wordt gekenmerkt door meerdere opeenvolgende boogvormige kwelderwallen (zie bijvoorbeeld Schroor & Meijering, 2007). De oudste bewoning op de kwelders van het Hoogeland dateert uit de ijzertijd¹. De kwelderwal waarop Uithuizen is ontstaan, is echter later tot ontwikkeling gekomen, maar sluit aan op de oudere kwelderwal waarop Oldörp ligt. Uithuizen is in de 9de of 10de eeuw gesticht als dochternederzetting van Oldörp.

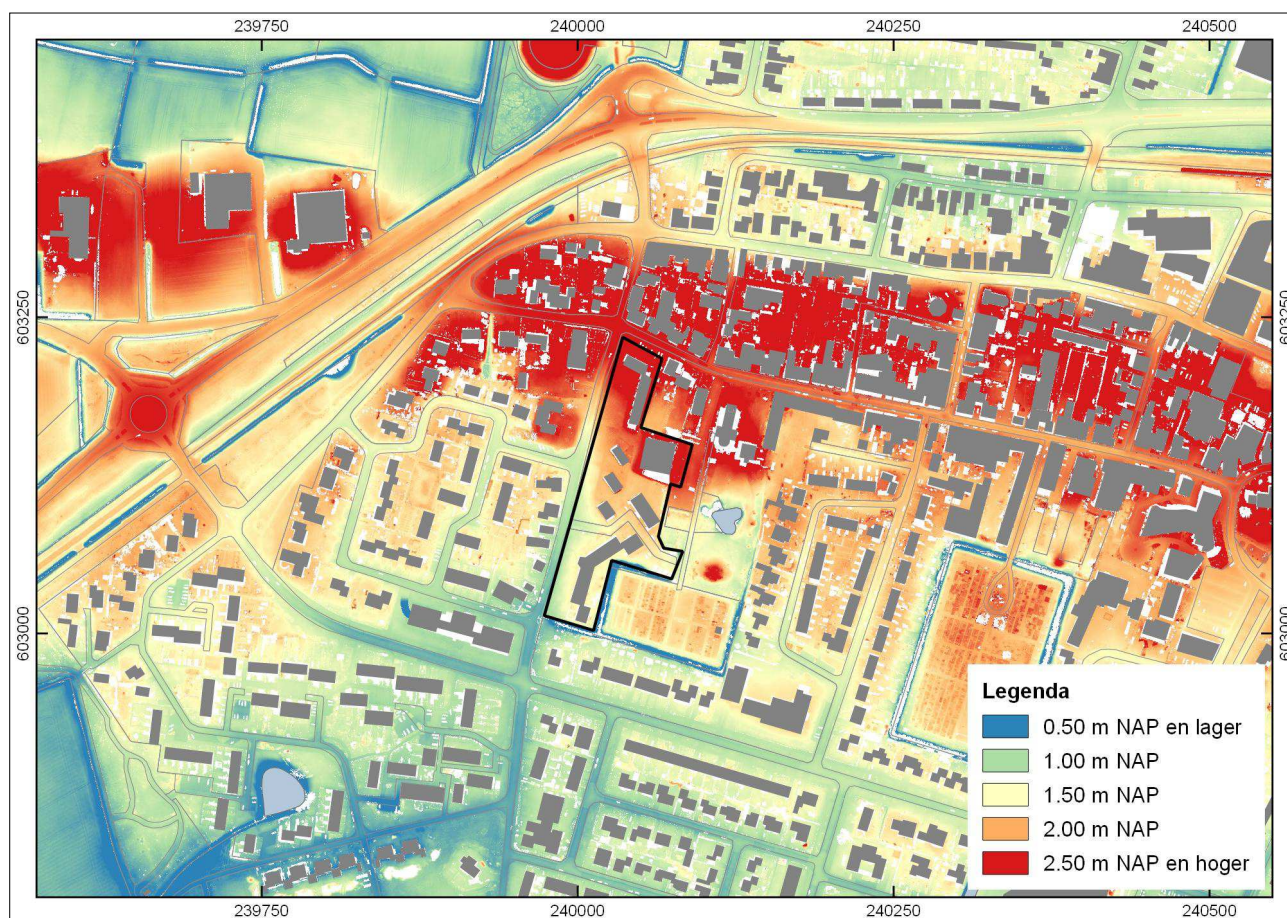
Het plangebied is op de fysisch geografische kaart van de provincie Groningen niet gekarteerd vanwege de ligging binnen de bebouwde kom van Uithuizen (zie bijlage 2 *Fysisch geografische kaart*). Uithuizen ligt op een kwelderwal

¹ Voor de datering van archeologische perioden wordt verwezen naar bijlage 1

(code Mw1), maar is zowel aan de noord- als zuidzijde ervan verder uitgebreid. Het plangebied overlapt met deze kwelderwal en strekt zich uit tot op de ten zuiden ervan gelegen kwelder- of oeverwalachtige vlakte (code Mv9). Ten zuiden daarvan liggen getij-afzettingsvlakten, al dan niet met kleinschalig reliëf (codes Mv1 en Mv2). Aan de noordzijde van de kwelderwal ligt de Oude Dijk uit de 13de eeuw (CWK provincie Groningen). Ten noorden daarvan liggen aanwasvlakten (code Mv3). Uithuizen is een wierdedorp, de wierde is op deze kaart niet weergegeven. De wierden Oldörp en bij 't Lage van de weg zijn wel te zien. De geomorfologische kaart geeft hetzelfde beeld van het plangebied en omgeving als de fysisch geografische kaart (geraadpleegd via ARCHIS).

Ook op de bodemkaart is het plangebied weergegeven als bebouwd gebied (zie bijlage 3 *Bodemkaart*). In de omgeving van Uithuizen liggen kalkrijke (Mn15A) en kalkarme (Mn15C) poldervaaggronden bestaande uit lichte zavel.

Op de kaart van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN2; zie figuur 2 en bijlage 4 *Hoogtekaart*) zijn de wierden en kwelderwallen goed herkenbaar aan hun hogere ligging. Het noordelijk deel van het plangebied overlapt duidelijk met de verhoging van de wierde. De overgang tussen de hoogte van de wierde en kwelderwal is vrij abrupt. Daarbuiten, verder in zuidelijke richting, loopt de hoogte meer geleidelijk af.

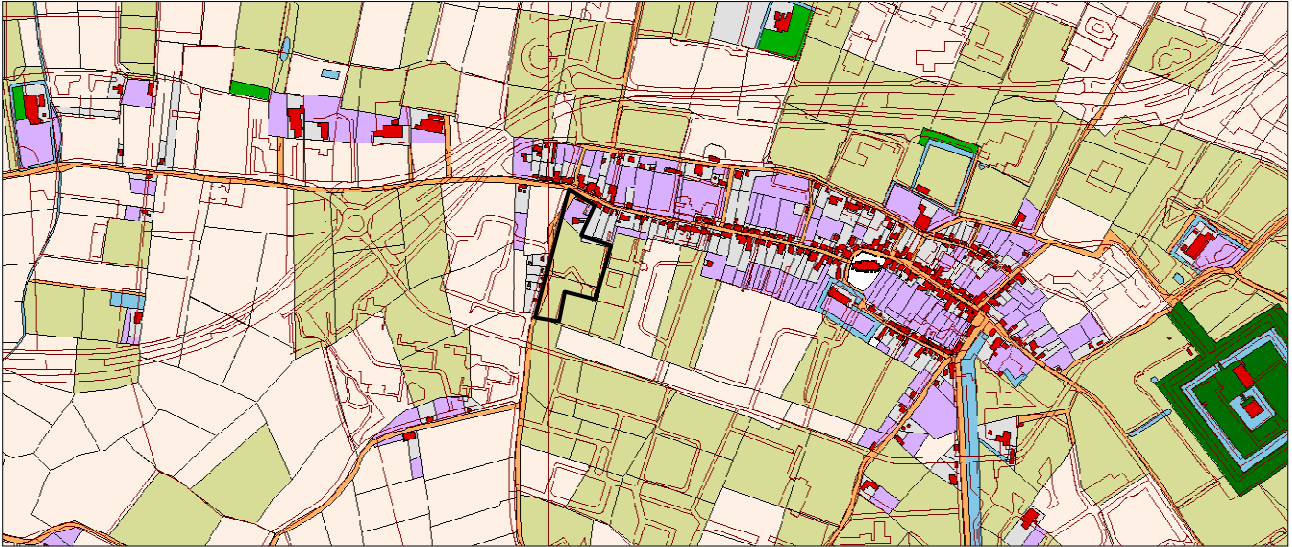

Figuur 2: Detailopname van de hoogtekaart (AHN2). De ligging van het plangebied is aangegeven met een zwarte omlijning.

Archeologie en historische geografie

De laatmiddeleeuwse wierde Uithuizen is geregistreerd op de Archeologische Monumentenkaart (AMK-terreinen 7490 en 15175; zie bijlage 5 *Kaart archeologie*). Het noordelijk uiteinde van het plangebied grenst (bijna) aan het AMK-terrein. Het plangebied overlapt echter wel met de wierde, zoals te herleiden is uit het Actueel Hoogtebestand Nederland (zie boven) en is aangegeven op de archeologische beleidskaart van de gemeente Eemshaven (zie figuur 3). Het grootste deel van het plangebied ligt overigens buiten de wierde, in een gebied met een lage verwachting op intacte archeologische resten wegens de aanwezigheid van een moderne woonwijk. Iets ten oosten van het plangebied is tijdens onderzoek door Sweco vastgesteld dat op die locatie geen wierdelagen in de ondergrond aanwezig zijn (zie bijlage 5). Hier woonde men vanaf de dorpsuitbreiding in de 17de of 18de eeuw op de onverhoogde kwelderwal (vondstlocatie 2366353100).

Ten oosten van Uithuizen ligt de 17de-eeuwse Menkemaborg die is voortgekomen uit een 14de-eeuws steenhuis. Ten zuidwesten van Uithuizen ligt de moedernederzetting Oldörp (AMK-terrein 457). Deze wierde bestond zeker al sinds de vroege middeleeuwen, maar getuige enkele vondsten dateert Oldörp waarschijnlijk uit het begin van de jaartelling (NAD

Figuur 4: Uitsnede van de kadastrale minuut uit 1828 (HisGIS). De ligging van het plangebied is globaal aangegeven met een zwarte omlijning.

Bijlagen

1. Archeologische perioden
2. Fysisch geografische kaart
3. Bodemkaart
4. Hoogtekaart
5. Kaart archeologie

Geraadpleegde literatuur, bronnen en kaarten

AHN, Actueel Hoogtebestand Nederland (www.ahn.nl; nationaalgeoregister.nl).

ARCHIS 3, Archeologisch Informatie Systeem van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (www.archis.cultureelerfgoed.nl).

Archeologische Monumentenkaart (AMK) provincie Groningen.

BAG, Basisregistraties Adressen en Gebouwen (www.bagviewer.kadaster.nl).

Beeldbank van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (<http://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/>).

Brood, P., A.H. Huussen & J. van der Kooi (red.), 1999. *Nieuwe Groninger Encyclopedie*. REGIO-Projekt Uitgevers, Groningen.

CWK, Cultuurhistorische Waardenkaart van de provincie Groningen. GIS-bestanden verkregen via het Provinciaal GeoRegister (<http://www.provinciaalgeoregister.nl/georegister/>).

DINoloket. Data en Informatie van de Nederlandse Ondergrond (www.dinoloket.nl).

HisGIS, Historisch Geografisch Informatiesysteem (www.hisgis.nl).

Libau, 2015. Archeologische verwachtingskaart en beleidsadvieskaart gemeente Eemsmond. Aangepast aan de hand van aardkundige waarden en geactualiseerd op basis van archeologische onderzoeken tot en met juni 2013.

NAD, Noordelijk Archeologisch Depot. Online catalogus (www.nadnuis.nl).

Opentopo, recente topografische kaarten van Nederland. Bron: J.W. van Aalst (www.opentopo.nl).

PDOK, Publieke Dienstverlening Op de Kaart (www.pdok.nl).

Ruimtelijkeplannen.nl, diverse ruimtelijke plannen van overheden in Nederland (www.ruimtelijkeplannen.nl).

Schroor, M & J. Meijering, 2007. *Golden Raand, Landschappen van Groningen*. In Boekvorm Uitgevers, Assen.

Snijders, F.L., 1985. Fysische geografie in de provincie Groningen. Milieu- en landschapsonderzoek Provinciaal Planologische Dienst. Groningen.

Stiboka, 1985. Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Stiboka, Wageningen.

Topotijdreis. Tijdreis over 200 jaar topografie. Kadaster (www.topotijdreis.nl).

Versfelt, H.J. & M. Schroor, 2005. *De atlas van Huguenin; militair-topografische kaarten van Noord-Nederland, 1819-1829*. Heveskes Uitgevers/Drentse Historische Vereniging, Groningen/Veendam.

Bijlage 1 - Archeologische perioden

Herstructurering Maarweg Uithuizen

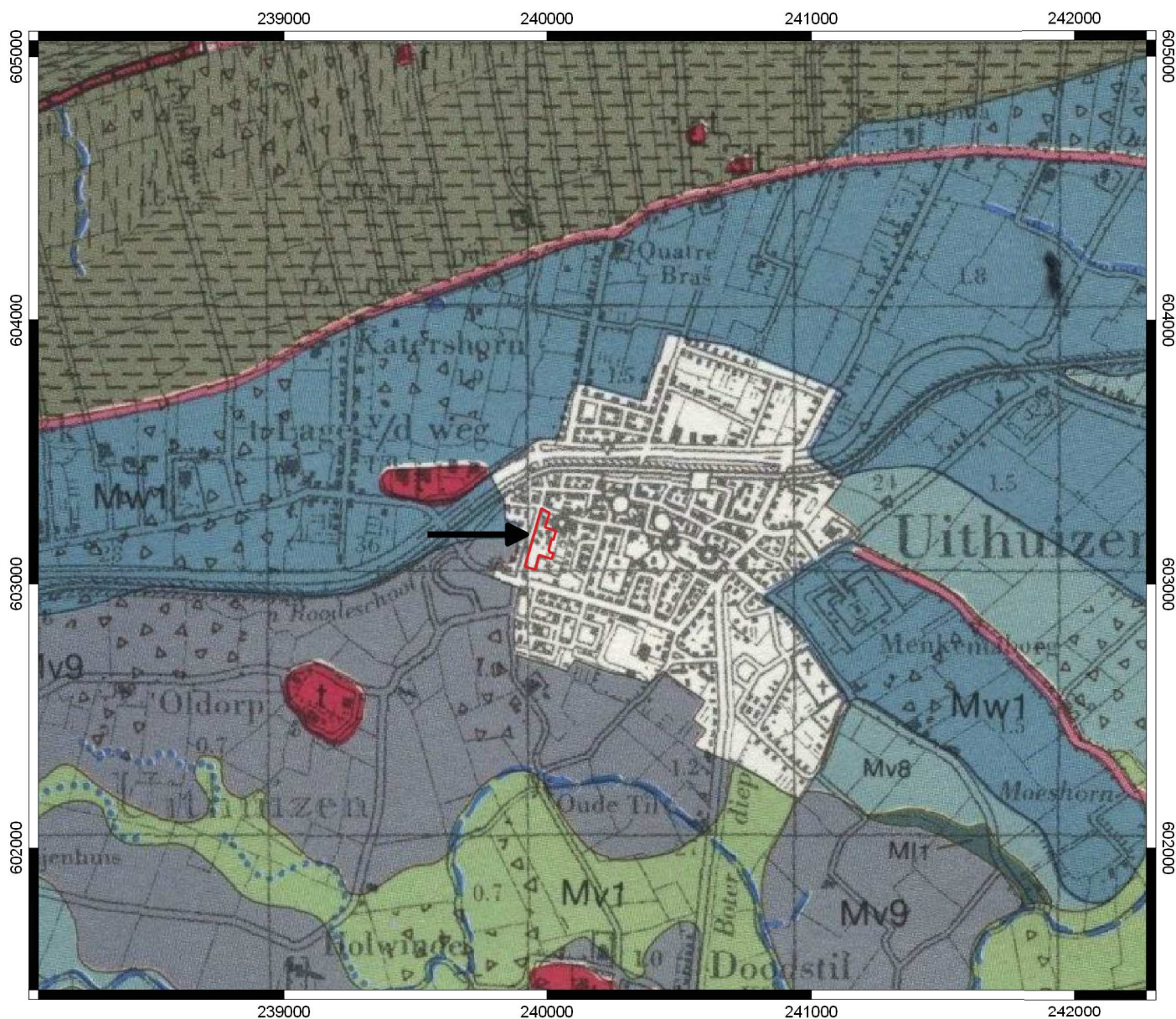
Vereenvoudigd overzicht voor Noord-Nederland

paleolithicum	tot 8800 v.Chr.
paleolithicum vroeg	tot 300.000 BP
paleolithicum midden	300.000 - 35.000 BP
paleolithicum laat	35.000 BP - 8800 v.Chr.
mesolithicum	8800 - 4900 v.Chr.
mesolithicum vroeg	8800 - 7100 v.Chr.
mesolithicum midden	7100 - 6450 v.Chr.
mesolithicum laat	6450 - 4900 v.Chr.
neolithicum	4900 - 2000 v.Chr.
neolithicum vroeg	4900 - 4200 v.Chr.
neolithicum midden	4200 - 2850 v.Chr.
neolithicum laat	2850 - 2000 v.Chr.
bronstijd	2000 - 800 v.Chr.
bronstijd vroeg	2000 - 1800 v.Chr.
bronstijd midden	1800 - 1100 v.Chr.
bronstijd laat	1100 - 800 v.Chr.
ijzertijd	800 - 12 v.Chr.
ijzertijd vroeg	800 - 500 v.Chr.
ijzertijd midden	500 - 250 v.Chr.
ijzertijd laat	250 - 12 v.Chr.
Romeinse tijd	12 v.Chr. - 450 n.Chr.
Romeinse tijd vroeg	12 v.Chr. - 70 n.Chr.
Romeinse tijd midden	70 - 270 n.Chr.
Romeinse tijd laat	270 - 450 n.Chr.
middeleeuwen	450 - 1500 n.Chr.
middeleeuwen vroeg	450 - 1050 n.Chr.
middeleeuwen laat	1050 - 1500 n.Chr.
nieuwe tijd	1500 - heden

Bijlage 2 - Fysisch geografische kaart

Herstructurering Maarweg te Uithuizen

Legenda

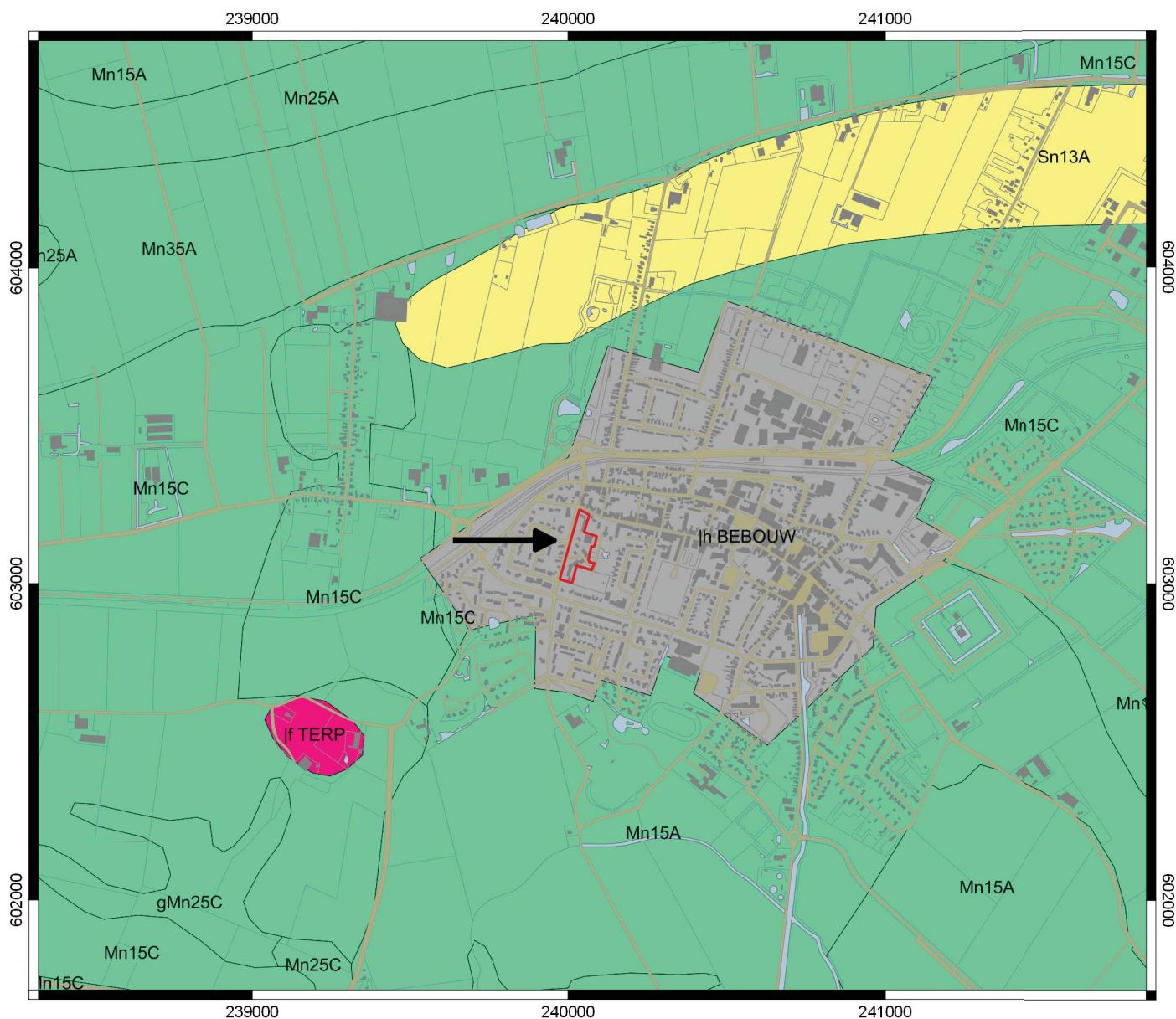
- Plangebied - tevens aangegeven met een pijl
- t - Wierde
- Dijk
- Bebouwde kom
- MI1 - Erosielaagte
- Mv1 - Getij-afzetting, met kleinschalig reliëf
- Mv2 - Vlakke getij-afzetting
- Mv3 - Aanwasvlakte

- Mv8 - Kwelderflank
- Mv9 - Kwelder/oeverwalachtige vlakte
- Mw1 - Kwelderwal
- Water
- r.l. - relatief lager deel
- r.h. - relatief hoger deel
- kruinige percelen

Bijlage 3 - Bodemkaart

Herstructurering Maarweg Uithuizen

Legenda

- Plangebied - tevens aangegeven met een pijl
- If TERP: wierde / terp
- Jh BEBOUW: bebouwde kom
- Sn13A: Kalkhoudende vlakvaaggronden; zwak en sterk lemig, kleilig, uiterst fijn zand
- gMn15C: Knippige poldervaaggronden; lichte zavel, profielverloop 5
- gMn25C: Knippige poldervaaggronden; zware zavel profielverloop 5
- Mn15A: Kalkrijke poldervaaggronden; lichte zavel, profielverloop 5
- Mn15C: Kalkarme poldervaaggronden; lichte zavel, profielverloop 5
- Mn25A: Kalkrijke poldervaaggronden; zware zavel, profielverloop 5
- Mn25C: Kalkarme poldervaaggronden; zware zavel, profielverloop 5
- Mn35A: Kalkrijke poldervaaggronden; lichte klei, profielverloop 5

Bijlage 4 - Hoogtekaart (AHN2)

Herstructurering Maarweg Uithuizen

Legenda

- Plangebied - tevens aangegeven met een pijl
- 0.00 m NAP en lager
- 0.55 m NAP
- 1.10 m NAP
- 1.65 m NAP
- 2.20 m NAP en hoger

Bijlage 5 - Kaart archeologie

Herstructurering Maarweg Uithuizen

Legenda

 Plangebied Maarweg

 Vondstlocaties

AMK-terreinen

 Terrein van archeologische waarde

 Terrein van hoge archeologische waarde

 Terrein van zeer hoge archeologische waarde

 Terrein van zeer hoge archeologische waarde, rijksbeschermd

